

Çalışmayan Annelerin Emzirme Durumları ve Ek Gıdaya Başlama Zamanı*

Breast Feeding Status of Nonworking Mothers and Starting Time of Supplementary Food

Saadet YAZICI¹, Tülay YILMAZ¹,

* Bu çalışma, 6. Ulusal Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi (23-25 Nisan 2009, Ankara)'nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

¹İstanbul Üniversitesi
Bakırköy Sağlık Yüksekokulu,
İSTANBUL

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, çalışmayan annelerin emzirme durumları ve ek gıdaya başlama zamanını saptamak amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Araştırma, çalışmayan annelerin emzirme durumlarını ve ek gıdaya başlama zamanını belirlemek amacıyla çocuk polikliniğinde tanımlayıcı olarak gerçekleştirildi. Mart-Mayıs ayları arasında polikliniğe gelen kadınlar arasında ev dışında herhangi bir işte çalışmayan, 3.5 aydan büyük ve 2 yaşından küçük çocuğu olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 115 kadın örnekleme alındı. Soru formu araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme tekniğiyle uygulandı. Elde edilen veriler SPSS paket programında yüzdelik olarak değerlendirildi.

Bulgular: Araştırma sonunda örnekleme alınan çalışmayan annelerin çoğunluğunun ilkökul mezunu (%42.6); gelir durumu orta (%67.8) ve çekirdek aile yapısında (%80) olduğu görüldü. Annelerin %44.8'inin ikinci doğumunu yaptığı ve ilk bebeklerini emzirdiği (%86.8), %84.3'ünün şimdiki bebeklerini emzirdiği ve %52.2'sinin de emzirmeye devam ettiği saptandı. Ancak bebeklerin %50.4'üne 6 aydan önce ek gıda verilmeye başlandığı, %29'unun ise ilk iki hafta içinde biberonla beslendiği saptandı. Çalışmayan annelerin yaklaşık yarısının (%49.6) doğumdan sonraki yarım saat içinde bebeklerini emzirmeye başladığı, %61.7'sinin bebek her istediğinde emzirdiği ve emzirme sonrası memelerin tamamen boşaldığını (%66.1) ifade ettiği saptandı. Emziren annelerin %93'ünün bebeği doğru pozisyonunda tuttuğu, %59'unun memeye makaslama yaptığı, %70'inin areolayı doğru verdiği gözlemlendi.

Sonuç: Annelerin çoğunun emzirmeye istekli olduğu, ancak ilk 6 ay sadece anne sütü verme oranının düşük olduğu saptandı.

Anahtar Kelimeler: Anne sütü, emzirme, çalışmayan anneler, ek besin

İletişim Adresi:

Yrd. Doç. Dr. Saadet YAZICI
İstanbul Üniversitesi Bakırköy
Sağlık Yüksekokulu Bakırköy Ruh
ve Sinir Hastalıkları Hastanesi
Bahçe içi BAKIRKÖY-İSTANBUL
Tel: 0 212 660 11 25
Faks: 0 212 570 28 76
E-mail: saadetyazici@yahoo.com

SUMMARY

Aim Of The Study: This study is aimed to determine the breastfeeding attitudes of nonworking mothers and starting time of supplementary food.

Materials and Methods: The study was carried out descriptively to determine the breastfeeding attitudes of nonworking mothers and starting time of supplementary food in the Child's Polyclinic. The study sample included 115 nonworking women who had children older than 3.5 months of age and younger than 2 years of age, who applied to the polyclinic in the months of March, April and May and accepted to take part in the study. Questionnaires were filled up by the researchers by face-to-face interview technique. The data were analyzed in SPSS program as percentages.

Results: The data gathered had revealed that most of the nonworking mothers included in the study samples were primary school graduates (42.6%), their income levels were moderate (67.8%) and they had nuclear family structure (80.0%). It was found that 44.8% of the mothers gave their second birth and 86.8% breast feed their first babies, 84.3% had breastfed their current babies and 52.2% continued still to breastfeed. However, 50.4% of mothers started supplementary feeding before the babies were 6 months of age and 29.0% started to bottle-feed their babies within the first two months. It was determined that nearly half of the nonworking mothers (49.6%) started to breastfeed their babies in the first 30 minutes after parturition, 61.7% breastfeed their babies every time the baby wanted and 66.1% told that their breasts were completely empty after breast-feeding. It was observed that 93.0% of the mothers held their babies in the right position, 59.0% held their breasts in the wrong way and 70.0% gave the areola to the baby in the right position.

Conclusion: Eventually, it was determined that most of the mothers were willing to breastfeed, however, the percentage of feeding with only mother's milk was low in the first six months.

Key Words: Breastfeeding; human milk, non-working mothers, supplementary food.

GİRİŞ

Bugün dünyada, özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşamın ilk bir yılında birçok çocuk yetersiz ve dengesiz beslenme nedeni ile gelişen hastalıklar sonucunda hayatını kaybetmektedir. Bu hastalıkların çoğu anne sütüyle beslenme ile önlenbilmektedir (1).

Bu nedenle tüm dünyada emzirmenin özendirmesi konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Çünkü emzirme bebeklerin sağlıklı büyüme ve gelişmesi için en uygun, eşi bulunmaz bir beslenme yöntemidir (2,3). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 (TNSA 2008) verilerine göre ülkemizde neredeyse bebeklerin tamamına yakını doğumdan sonraki ilk aylarda anne sütü ile beslenmektedir. Bu oran 6. ayda %90, 12. ayda %70'e düşmektedir. Emzirme oranlarının yüksek olmasına karşın çocukların mortalite ve morbidite oranının istenilen düzeyde olmamasının başlıca nedenlerinden biri ek gıda vermeye erken başlama olabilir (4,5). Ülkemizde 2 aylıktan küçük bebeklerin %70'i sadece anne sütü ile beslenmektedir. Bu oran daha sonraki aylarda hızla düşmekte ve 2-3 aylık bebeklerde %42'ye, 4-5 aylık bebeklerde ise %22'ye gerilemektedir. Altı aylıktan küçük bebeklerin sadece %40'ı anne sütü ile beslenmektedir (4).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) her bebeğin ilk altı ay boyunca tek başına anne sütü almasını, altıncı ayda ek beslenmeye geçilmesini ve anne sütüne 2 yaşına kadar devam edilmesini önermektedir (6). Bu önerilere rağmen tüm dünyada sadece anne sütü alma ve anne sütüne devam oranları beklenenden düşüktür. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde altıncı ayda sadece anne sütü ile beslenme oranı %32.5'tir. Hedef bu oranı 2010 yılı için altıncı ayda %50'ye, bir yaşın sonunda %25'e çıkarmaktır (7).

Çalışmayan annelerin evde bebekleriyle birlikte olmaları onlara bebeklerini istedikleri zaman emzirme olanağı vermektedir. Bilindiği gibi düzenli emzirme ve memelerin boşaltılması yeniden süt yapımını sağlayacak ve çalışmayan anneler daha uzun süre emzirme olanağına sahip olacaklardır. Tansuğ ve ark. çalışmayan annelerin %83.3'ünün bebeklerini her ağladıklarında emzirdiklerini saptamışlardır (8). Bu davranışın süt yapımını arttıracak ve emzirme süresini uzatacağını söylemek mümkündür. Ancak bu sadece etkili emzirmenin bir parçasıdır, bunun yanında tüm annelerin bebeklerini etkili ve yerli emzirebilmeleri için anne sütünün önemini anlatılmasının yanında, emzirme teknikleri,

emzirme sıklığı ve emzirme süresi konularında da desteklenmeye ihtiyaçları vardır. Eğitimde önemli fonksiyonu olan ebe ve hemşireler emzirme eğitimi yanında, uygulama ve davranışların gözlenmesi ve düzeltilmesi konusunda da anneleri desteklemelidir (5). Emzirme konusunda yıllarca yapılan “Bebek Dostu Hastaneler” uygulaması ve eğitimlere rağmen Gökdemirel ve ark.nın çalışmasında annelerin hepsi antenatal izlemler sırasında hekim ya da hemşirenin kendilerine emzirme hakkında bilgi vermediğini, bu bilgiyi internet, kitap ve dergi aracılığı ile öğrendiklerini bildirmiştir (9). Bu bulgu bu konuda hâlâ eğitim ihtiyacının olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada çalışmayan annelerin emzirme durumlarını ve ek gıdaya başlama zamanını saptamak amaçlanmıştır.

GEREK VE YÖNTEMLER

Bu araştırma; çalışmayan annelerin emzirme durumlarını ve ek gıdaya başlama zamanını saptamak amacıyla çocuk polikliniğinde tanımlayıcı olarak gerçekleştirildi. Üç aylık dönemde (Mart-Mayıs) çocuk polikliniğine başvuran kadınlar çalışmanın evrenini oluşturdu. Araştırma kriterlerine uygun kadın sayısının günlük 4-5 olduğu saptandı. Üç aylık dönem için bu sayı ortalama 300 olarak belirlendi.

Araştırmacılar çalışmanın yapıldığı merkezde haftanın iki günü (perşembe, cuma) çalıştı. Bu günlerde merkeze gelen ve ev dışında herhangi bir işte çalışmayan, 3.5 aydan büyük, 2 yaşından küçük çocuğu olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden tüm kadınlar örnekleme alındı (n= 115).

Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından çalışmayan kadınların özelliklerini ve emzirme durumlarını belirlemek için literatür doğrultusunda hazırlanan 26 soruluk form kullanıldı. Soru formunda kadınların demografik özellikleri, emzirmeye başlama zamanı, emzirme süresi, anne sütü verme süresi ve sıklığı, emzirme pozisyonları, bebeğin memeye doğru yerleştirilip yerleştirilmediği ve ek besinlere başlama zamanına ilişkin sorular yer aldı. Araştırmaya başlamadan önce 10 kişiye ön uygulama yapıldı. Daha sonra soru formlarında gerekli düzeltmeler yapılarak son şekli verildi. Ön uygulamada kullanılan soru formları araştırma kapsamına alınmadı. Araştırma için gerekli kriterleri karşılayan kadınlara araştırma ile ilgili bilgi verildi. Soru formu araştırmaya katılmayı kabul eden annelere araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme tekniği ile uygulandı. Elde edilen veriler SPSS paket programında yüzdelik ile değerlendirildi.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan anneler ev dışında herhangi bir işte çalışmayıp tamamı ev hanımıdır. Annelerin %31.3’ü 20-24, %30.4’ü 25-29, %21.7’si 30-34, %16.5’i diğer yaş gruplarında yer almaktadır. Eğitim durumları değerlendirildiğinde ilköğretim mezunu ve okuryazar olanlar çoğunlukta olup (%45.2), %32.2’sinin lise, %11.3’ünün üniversite, %8.7’sinin ortaokul mezunu olduğu ve sadece %2.6’sının okuryazar olmadığı görüldü. Gelir durumlarına bakıldığında %67.8’inin “orta”, %21.7’sinin “iyi”, %10.4’ünün “kötü” olduğu saptandı. Annelerin çoğunluğu (%80) çekirdek aile yapısında olup, sadece %20’sinin geniş aile yapısında olduğu saptandı. Örnekleme yer alan annelerin %44.3’ünün iki, %40.9’unun bir, %14.8’inin ise üç ve daha fazla çocuğunun olduğu saptandı. İki ve üzerinde çocuğu olan 68 annenin daha önceki bebeklerini emzirme durumlarına bakıldığında, bunların %86.8’inin bebeklerini emzirdiği, %13.2’sinin emzirmediği belirlendi.

Örnekleme alınan annelerin %46.1’inin bebeklerinin 6, %29.6’sının 10-12, %20.9’unun 7-9, %3.5’inin 12 ayın üzerinde olduğu, ayrıca bebeklerin %47’sinin kız, %53’ünün erkek olduğu saptandı.

Tablo 1’de annelerin emzirme durumlarına ilişkin verilerin dağılımı yer almaktadır. Annelerin %47.8’inin emzirme ile ilgili bilgi aldığı, %65.2’sinin hastanede bebekle aynı odada kaldığı, %84.3’ünün bebeği emzirdiği, %49.6’sının doğum sonrası ilk yarım saat içinde bebeklerini emzirdiği, çoğunlukla (%61.7) bebek her ağladığında emzirildiği ve emzirme sonrası memelerin tamamen boşaldığı (%66.1) saptandı. Ancak annelerin %50.4’ünün ek gıdaya altı aydan önce başladığı ve evde olmalarına rağmen %22.6’sının altı aydan sonra emzirmediği görülmektedir.

Annelerin %7.8’inin gebeliğinde sağlık kontrollerine gitmediği, gidenlerin %48.7’sinin özel doktora, %43.4’ünün hastaneye, %5.2’sinin sağlık ocağına gittiği saptandı. Annelerin %52.2’sinin doğumu özel hastanede, %43.5’inin devlet hastanelerinde, %4.3’ünün üniversite hastanesinde yapıldığı saptandı.

Emzirme ile ilgili bilgi aldığını söyleyen (%47.8) annelerin çoğunluğunun (%92.7) bu bilgiyi sağlık personelinin (doktor, ebe, hemşire), %16.3’ünün medyadan (gazete, dergi, kitap) ve %10.9’unun ise arkadaşından aldığı belirlendi.

Tablo 1. Annelerin Emzirme Durumlarına İlişkin Verilerin Dağılımı (N=115)

Emzirme Durumu	N -- %
Emzirme ile ilgili bilgi aldınız mı?	
Evet	56 -- 47.8
Hayır	60 -- 52.2
Hastanede bebek odanızda mı kaldı?	
Evet	75 -- 65.2
Hayır	40 -- 34.8
Bebeği emziriyor musunuz?	
Evet	97 -- 84.3
Hayır	18 -- 15.7
Emzirmeye doğumdan ne kadar sonra başladınız?	
İlk yarım saat içinde	57 -- 49.6
İlk iki saat içinde	21 -- 18.3
İki üç saat sonra	21 -- 18.3
Bir gün ve daha sonra	8 -- 7.0
*Hiç Emzirmeyenler	8 -- 7.0
Bebeğinizi ne kadar sıklıkla emziriyor sunuz?	
İki üç saatte bir	31 -- 27.0
Her ağladığında	71 -- 61.7
*Hiç Emzirmeyenler ve diğerleri	13 -- 11.3
Emzirme sonrası memeleriniz tamamen boşalıyor mu?	
Evet	76 -- 66.1
Hayır	31 -- 27.0
Bebeginizi toplam kaç ay emzirdiniz?	
2-3 ay	12 -- 10.4
4-6 ay	14 -- 12.2
7-8 ay	5 -- 4.3
9-10 ay	12 -- 10.4
11-12 ay	4 -- 3.5
Devam ediyor	60 -- 52.2
*Hiç Emzirmeyenler	8 -- 7.0
Bebeginize ek gıda vermeye ne zaman başladınız?	
Birinci ayda	9 -- 7.8
2. ayda	6 -- 5.2
3.ayda	11 -- 9.6
4. ayda	23 -- 20.0
5. ayda	9 -- 7.8
6.ayda	23 -- 20.0
7.ayda	12 -- 10.4
Emzirmeye devam ediyor	14 -- 12.2
*Hiç Emzirmeyip mama ile besleyenler	8 -- 7.0

* Doğumdan sonra hiç emzirmeyen anneler sütün yetersiz oluşu, bebeğin isteksizliği, meme başı ve mastit gibi nedenlerle emzirmediklerini bildirmişlerdir.

Tablo 2’de annelerin emzirme ile ilgili davranış ve uygulamaları görülmektedir. Bu sonuçlar annelerin %36.5’inin doğumdan sonraki iki hafta içinde bebeklerini biberonla besledikleri, emzirirken ilaç kullandıkları (%27.0) ve memeye makaslama yaptıkları (%59.1) ve sadece meme ucunu bebeğe verdikleri (%22.6) saptanmıştır.

TARTIŞMA

Emzirme, bebek beslenmesinin ilk ve en önemli adımıdır. Ülkemizde bu geleneksel bir olaydır ve annelerin çoğu bebeğini emzirmektedir. An-

cak ek besinlerin verilmesine erken dönemde başlanması emzirme sıklığı ve süresini olumsuz etkilemektedir (1,3,10-15).

Çalışmamızda yer alan annelerin %84.3’ünün bebeklerini emzirdikleri, ancak annelerin %50.4’ünün ek gıdaya altı aydan önce başladığı görüldü. Bu sonuç çalışmayan annelerin emzirme konusundaki davranışlarının ülkemizde yapılmış diğer araştırma sonuçlarından farklı olmadığını göstermektedir.

TNSA 2008 verilerine göre ülkemizde altı aylıktan küçük bebeklerin sadece %40’ı anne sütü ile bes-

Tablo 2. Annelerin Emzirme İle İlgili Davranış ve Uygulamaları (N=115)

Emzirme ile İlgili Davranışlar	N -- %
Doğum sonrası iki hafta içinde biberonla beslediniz mi?	
Evet	42 -- 36.5
Hayır	73 -- 63.5
Emzirirken ilaç kullandınız mı?	
Evet	31 -- 27.0
Hayır	76 -- 66.1
*Hiç Emzirmeyenler	8 -- 7.0
Emzirirken bebeği nasıl tuttuğunuzu gösterir misiniz?	
Beşik pozisyonunda	46 -- 40.0
Yan yatış pozisyonunda	61 -- 53.0
*Hiç Emzirmeyenler	8 -- 7.0
Emzirirken memeyi nasıl tuttuğunuzu gösterir misiniz?	
Makas şeklinde	68 -- 59.1
C harfi şeklinde	39 -- 33.9
*Hiç Emzirmeyenler	8 -- 7.0
Emzirirken memenin ne kadarını bebeğin ağzına verdiğinizi gösterir misiniz?	
Sadece meme ucunu	26 -- 22.6
Areolanın büyük bölümünü	81 -- 70.4
*Hiç Emzirmeyenler	8 -- 7.0

* Doğumdan sonra hiç emzirmeyen anneler sütün yetersiz oluşu, bebeğin isteksizliği, meme başı ve mastit gibi nedenlerle emzirmediklerini bildirmişlerdir.

lenmektedir (4). Anne sütü ile beslenmenin önemi konusunda sağlık çalışanları ve toplumun daha bilinçli olmasına ve bebek dostu hastane sayılarının giderek artmasına rağmen sadece anne sütü ile beslenme oranları istenilen düzeyde değildir (11). Ülkemizde bu konuda yapılan bazı çalışmalar da sonuçlarımızı destekler niteliktedir. Ünsal ve ark. nın çalışmasında doğumda %97 olan emzirme oranı ikinci ayda %81.5, dördüncü ayda %46.2, altıncı ayda %8.7 olarak saptanmıştır (1). Akyüz ve ark. nın çalışmasında da ek gıdaya başlama dördüncü ayda %39.6, 4.-6. ayda %36.5 olarak bulunmuştur (2). Demirel ve ark. nın araştırma sonuçları da benzerlik gösterip ek gıdaya başlama birinci ayda %17, 1.-4. ayda %29, 4.-6. ayda %33'tür (16). Telatar ve ark. nın çalışmasında anne sütü verme oranı %98, 4. ve 6. aylarda sadece anne sütü ile beslenme oranları ise sırasıyla %63 ve %46 olarak saptanmıştır. Sadece anne sütü ile besleme süresi 4.67 ± 1.63 ay, mamaya başlama zamanı 3.7 ± 1.6 ay, ek gıdaya geçiş zamanı 5.37 ± 0.8 ay, ortalama emzirme süresi ise 12 ay olarak tespit edilmiştir (10).

Ayrıca Samli ve ark. nın çalışma sonuçları annelerin anne sütü verme kararlarına evdeki büyüklüklerin, çevrenin, basılı yayın organlarının ve sağlık çalışanlarının etkili olduğunu saptamıştır (17). Bu sonuçlarla ülkemizde doğumda sadece anne sütü ile besleme oranı yüksek iken erken ek besin başlama eğiliminin bu yüzdeleri aylar içinde giderek düşürdüğü görülmektedir.

Emzirme oranlarının yüksek olduğu Norveç'te de benzer şekilde birinci ayda tek başına anne sütü verme yüzdesi %90 iken, 4. ayda %44, 6. ayda ise %7 düzeyine inmektedir (18). Ayrıca Avustralya ulusal sağlık verileri yenidoğanların %87'sinin emzirildiğini, ancak bu oranın altı ayda %48'lere düştüğünü göstermektedir. Hauck ve ark. nın çalışmasında Avustralya'da emzirme oranlarının özellikle 6. aydan sonra düşük olduğu, bunun nedenleri arasında annelerin sağlık personeli ve yakınları tarafından yetersiz desteklenmesi, annenin İtalya'da Giovannini ve ark. nın yaptığı çalışmada yer alan eğitim ve izlemeler sonucunda beş yıllık emzirme oranlarında önemli artışlar sağlanmıştır. İtalya'da da ulusal emzirme politikasının olmadığı, emzirme oranlarının çok düşük olduğu, ancak bu çalışma sonucunda ulusal emzirme oranının %80-85'e çıktığı belirlenmiştir (20).

Komşumuz İran'a baktığımızda 2000'li yıllarda emzirme oranının %90 olduğu, ancak 6. ayda bu oranın %45'e düştüğü saptanmıştır. Annelerin işe erken dönmesi ve sosyo-ekonomik nedenlerin emzirme oranının düşmesinde etken olduğu bildirilmektedir (21). Görüldüğü gibi diğer ülke sonuçları bizim ülkemizdeki sonuçlarla benzer olup, annelerin emzirme oranları özellikle 6. ayda düşmektedir.

Araştırmamızda annelerin yarısının emzirme ile ilgili bilgi aldığı, çoğunluğunun hastanede bebekle aynı odada kaldığı, yaklaşık yarısının doğum sonrası ilk yarım saat içinde bebeklerini emzirdiği, yarısından fazlasının bebek her ağladığında emzirdiği ve emzirme sonrası memelerinin tamamen boşaldığı saptandı. Bu konuda yapılan bazı çalışmalar da sonuçlarımızla benzerlik göstermektedir. Eker ve Yurdakul'un çalışmasında annelerin %68.5'inin emzirme konusunda bilgi aldığı, %69.6'sının ilk bir saat içinde emzirdiği, %62.2'sinin bebek ağladığında emzirdiği saptanmıştır (5). Tunçel ve ark.nın araştırma sonuçlarında da annelerin %62.4'ünün son gebeliği sırasında ve doğum sonrası emzirme ile ilgili bilgi aldığı, bilgi kaynaklarının ise ebe/hemşire (%56.3), yazılı basın (%27.8), hekim (%10.6) ve akraba-arkadaş (%5.3) olduğu belirlenmiştir (12).

Ancak Cökdemirel ve ark.nın çalışma sonuçları annelere antenatal dönemde emzirme konusunda bilgilendirme yapılmadığı, bu konudaki bilgiyi annelerin kendi olanaklarıyla elde ettiği saptanmıştır (9).

Araştırmamızda annelerin %59.1'inin emzirirken memeye makaslama yaptığı, %22.6'sının sadece meme ucunu verdiği saptanmıştır. Annelerin emzirme konusunda hatalı uygulamalarda bulunması emzirme süresini olumsuz etkilediği gibi ek gıdaya erken geçme davranışlarını da açıklamaktadır. Anne sütü verilmesi konusunda yapılan bebek dostu hastaneler uygulaması ve yapılan eğitimlere rağmen hâlâ bu tür uygulamaların olması düşündürücüdür ve eğitimlerin ara vermeden sürdürülmesi gerekir.

SONUÇ

Araştırmamızda çalışmayan annelerin bebekleriyle sürekli birlikte olmaları ve emzirme konusunda istekli olmalarına rağmen yarısının altı aydan önce bebeklerine ek gıda başladıkları, ¼'ünün ise altı aydan sonra emzirmediği belirlenmiştir.

Bu bulgular tüm annelere gebelikten başlayarak anne sütünün yararları ve emzirme konusunda eğitim verilmesi, emzirme tekniğinin öğretilmesi, uygulama konusunda cesaretlendirilmeleri ve doğum sonu anne sütü ile besleme konusunda desteklenmeleri gerektiğini göstermektedir.

Konunun daha iyi değerlendirilmesi için çalışan ve çalışmayan annelerin değerlendirilebileceği daha geniş katılımlı karşılaştırmalı bir araştırma yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Ünsal H, Atlihan F, Özkan H, Targan Ş, Hassoy H. Toplumda anne sütü verme eğilimi ve buna etki eden faktörler. *Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Dergisi* 2005;48 (3) :226-233.
2. Akyüz A, Kaya T, Şenel N. Annenin emzirme davranışının ve emzirmeyi etkileyen durumların belirlenmesi. *TSK koruyucu hekimlik bülteni* 2007;6 (5): 331-335.
3. Onay D, Akman M, Akdeniz S, Kacaroglu Vicdan A. Breast feeding behaviours of the mothers. *Pakistan Jorنال Of Nutrition* 2009; 8(8): 1126-1131.
4. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 (TNSA 2008). <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa> 2008 (29.10.2009).
5. Eker A, Yurdakul M. Annelerin bebek beslenmesi ve emzirmeye ilişkin bilgi ve uygulamaları. *Sted* 2006;9 (15): 158-163.
6. World Health Organization. Infant and young child feeding. Geneva 2003 available at: <http://www.who.int/nutrition/publications/infantfeeding/en/index.html>
7. Santini P, Calevo MG, Caviglia Mr, Asprea T, Bonacci W, Serra G. Breastfeeding in northern Italy. *Acta Paediatrica* 2008; 97: 613-619.
8. Tansuğ N, Yılma Z, Kasırga E, İkizoğlu HT, Gözmen S, Şerifhan M, Pesenvural Ş. Manisa bölgesinde emzirme uygulamaları. *Ege Pediatri Bülteni* 2006;13(3): 155-161.
9. Cökdemirel S, Bozkurt G, Cökçay G, Bulut A. Çalışan annelerin emzirme sürecinde Yaşadıkları: Niteliksel bir çalışma. *Çocuk Dergisi* 2008;8(4): 221-234.
10. Telatar B, Vitrinel A, Akın Y, Cömert S. Hastanemiz sağlan çocuk polikliniğinden izlenen bebeklerde anne sütü ile beslenme durumu. *Bakırköy Tıp Dergisi* 2008; 4(4): 144-148.
11. Kondolot M, Yalçın S, Yurdakök K. Sadece anne sütü alım durumuna etki eden faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2009; 52: 122-127.
12. Tunçel EK, Dündar C, Canbaz S, Peşken Y. Bir üniversite hastanesine başvuran 0-24 aylık çocukların anne sütü ile beslenme durumlarının saptanması. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2006; 10(1): 1-6.
13. Yılmaz G, Çurkan B, Akgün S, Özbeke N. Factors influencing breastfeeding for working mother: The Turkish Journal Of Pediatrics 2002; 44: 30-34.
14. Karatoprak N, Yazar S, Önal Sönmez E, Nuhoglu Ç, Yavrucu S, Özgüner A. Anne sütü ile beslemeye etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. *Çocuk dergisi* 2003; 3(1): 44-48.
15. Alikashiçoğlu M, Erginöz E, Taşdelen Gür E, Batlaş Z, Arvas A. Bir üniversite hastanesine devam eden annelerde tek başına anne sütü verme süresine etki eden faktörler. *Türk Pediatri Arşivi* 2000; 35: 148-155.
16. Demirel F, Üner A, Kırımlı E. Van ili kırsalındaki annelerin çocuk beslenmesindeki alışkanlıkları ve uygulamaları. *Van Tıp Dergisi* 2001; 8 (1): 19-22.
17. Samli G, Kara B, Ünalın P, Samli B, Sarper N, Gökalep A. Annelerin emzirme ve süt çocuğu beslenmesi konusundaki bilgi, inanış ve uygulamaları: Niteliksel bir araştırma. *Marmara Medical Journal* 2006; 19 (1): 13-20.
18. Lande B, Andersen LF, Baerug A, Tryg KU, Lund LK, Veierod MB, Bjorneboe GE. Infant feeding practices and associated factors in first six months of life: the Norwegian infant nutrition survey. *Acta Paediatrica* 2003; 92: 152-161.
19. Hauck YL, Summers L, White E, Jones C. A qualitative study of western australian women's perceptions of using a snoezelen room for breastfeeding during their postpartum. *International Breastfeeding Journal* 2008; 3: 20-29.
20. Giovannini M, Banderali G, Radaelli G, Carmine V, Riva E, Agostoni C. monitoring Breastfeeding rates in Italy :national surveys 1995and 1999. *Acta Paediatrica* 2003; 92: 357-363.
21. Olang B, Farivar K, Heidarzadeh A, Strandvik B, Yngve A. Breastfeeding in Iran: prevalence, duration and current recommendations. *International Breastfeeding Journal* 2009; 4: 8-18.